

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
AN ANALYTICAL STUDY OF THE DANA IN SANGHA VATTHU
BASED UPON THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระนิติศาสตร์ ญาณิสสร (สุภาโกชน)¹

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาทานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยทั่วไป 2) เพื่อศึกษาทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท วิธีการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลในพระไตรปิฎก และหนังสือที่รวบรวมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และงานเขียนต่างๆ เพื่อให้ได้เนื้อหาสอดคล้องตามลำดับของงานวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า

พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยโดยทั่วไป ยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากเข้าใจว่า การให้ทาน คือ การถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และขอถวายทานแบบบุคคลิกทาน คือ การถวายแบบเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การให้ทานที่ควรยกย่องคือการให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ต้องบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัมโพธิญาณ ก็มีกรบำเพ็ญทานบารมีเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงบำเพ็ญบารมีข้ออื่น ๆ ต่อไป

ทานในสังคหวัตถุ หมายถึง การให้ จะเห็นว่าหลักธรรมหลายข้อของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะขึ้นต้นด้วย “ทาน” เพราะเราทุกคนล้วนมีกิเลส ซึ่งกิเลสตัวแรกที่มีมักจะพบคือ ความอยากได้ เมื่ออยากได้ก็เกิดความไม่พอใจ ดังนั้น ทานจึงมักอยู่เป็นข้อเบื้องต้นในหลักธรรมต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกัน ทานในที่นี้มี 2 ประการก็คือ 1. ทานที่ให้เป็นบุญ และ 2. ทานที่ให้เป็นคุณ

ทานที่ให้เป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ทานที่ให้เป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของ และการให้ของขวัญ เป็นต้น

ในเรื่องของบุญกุศล ถ้าเป็นการทอดกฐินถือเป็นการให้แบบ “จาคะ” แต่ถ้าความมุ่งหมายแบบสังคหวัตถุ 4 เรามุ่งที่การให้แบบที่ 2 คือ ให้เพื่อเป็นคุณ เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่มักขาดแคลน เมื่อเราให้การช่วยเหลือบุคคลอื่น บุคคลนั้นก็เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันขึ้น เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ลักษณะของการให้ทานในสมัยปัจจุบันจะคล้ายคลึงกับครั้งพุทธกาล คือ วัตถุประสงค์ให้ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ เกสัช และทานวัตถุ 10 ประการ วิธีการให้มีลักษณะคือให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพอ่อนน้อม ให้ทานตามกาล ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น ซึ่งเปรียบได้กับทานในสังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด.

สุข ซึ่งได้แก่ (1) ทาน คือ การให้ ทั้งทานที่ให้เป็นบุญ และทานที่ให้เป็นคุณ (2) ปิยวาจา คือ การพูดวาจาที่ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความชื่นใจ (3) อตถจริยา คือ ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม และ (4) สมานัตตตา คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด หลักธรรม 4 ประการนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้คนในสังคมให้อยู่กันอย่างสันติสืบต่อไป

ABSTRACT

This research serves the purposes: 1) to study the headings of Buddhism's giving (Dana) following Theravada Buddhist philosophy approach in general, 2) to pursue the heading of giving in Sangahavatthu in the preceding approach, and 3) to analyze it according to Theravada Buddhist philosophy approach. It has been conducted through the qualitative methodology, studying data in the Tipitaka, relevant texts on Buddhism and Buddhist scholars' writings so as to respond to the orders of the research.

Outcomes of the research have revealed the following:

Buddhists in Thai society in general have not realized the essence of dana (Giving) in Buddhism. The majority of Buddhists merely understand that it is to offer belongings to Buddhist monks and novices. They prefer to offer them to an individual one at the most, which is against the Buddha's teachings. Realistically, the giving that has been praised is to offer for the benefits of a common group since it is the first heading of perfection that a Buddhist should observe as the same as Bodhisattas wishing Omniscient Ones do; they have to preliminarily undertake the perfection of giving before proceeding to other ones.

Dana in Sangahavatthu (literally meaning as 'Material for social solidarity) refers to 'Giving away'. It has become noticeable that a number of the Buddha's teachings begin with 'giving' for the reason that we all have defilements, of which the first one is craving. Whenever one has craving, not-giving arises. That is why it is the first heading in numerous teachings of the Buddha, especially in those on human coexistence. It is of two types here – giving as 'boon' and as 'contribution'

Giving as 'boon' is undertaking wholesome deeds and making merits such as offering the Katina robe and a forest robe. Giving as 'contribution' is offering materials and gifts. The first giving is regarded as 'sacrifice'

In respect of wholesome deeds, the first giving is regarded as 'sacrifice'. Conversely, if it is for the purpose of four bases of solidarity (Sangahavatthu), it is taken as 'contribution', for most of human beings very often are of scarceness. When we give assistance to others, they will bring about good feelings to one another.

It is said that the aspect of giving at present is similar to the Buddha's time. Giving

stuff comprises four necessities: clothing, sustenance, shelter and medication including ten giving materials. Manners of giving are: giving with faith, giving with respect, giving in a specific time, giving with compassionate mind and giving with appropriateness, which can be comparable to giving in bases of social solidarity – they are: Dana, giving as ‘boon’ and as ‘contribution’, namely Piyavaca, kindly speech, convincing speech; Athacariya, useful conduct, doing good deeds to others living in the society; and Samanattata, even and equal treatment, behaving oneself properly in all circumstances. The teaching of four items is the glue that makes members of the society to live together happily and peacefully further.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมไทยเป็นสังคมที่ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เพราะวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมจะอิงอาศัยหลักธรรมทางศาสนาเป็นหลัก พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อคนในสังคมโดยทั่วไป จนนับได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น หลักคำสอนทางพุทธศาสนาจะมีบทบาทในการกล่อมเกลาคิดใจคนได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญคนส่วนมากเป็นคนที่ยึดถือ เช่น รู้จักการบริจาคทาน เป็นต้น สิ่งนี้จะแสดงความมุ่งหมายของการให้ทาน แต่โดยทั่วไปแล้วจุดมุ่งหมายของการให้ทานในพระพุทธศาสนา คือ เพื่อสร้างความดี มีพระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสงเคราะห์ผู้รับและขัดเกลาคิดใจผู้ให้ การให้ทานจึงมีประโยชน์อยู่หลายอย่าง ดังปรากฏในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ว่า

1. ผู้ให้ทาน ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก
2. บัณฑิตย่อมคบหาผู้ให้ทาน
3. ชื่อเสียงอันดีงามของผู้ให้ทาน ย่อมขจรไป
4. ผู้ให้ทานย่อมไม่เห็นห่างจากฆราวาสธรรม
5. ผู้ให้ทาน เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (อง.ปญจก. เล่ม 22/ ข้อ 35/ หน้า 56)

จากพระพุทธานุญาตนี้ ทำให้ทราบถึงประโยชน์ของการให้ทาน 2 ส่วน คือ ประการที่หนึ่ง ส่งผลให้ผู้ให้ทานมีความเจริญก้าวหน้าในทางธรรม และเป็นปัจจัยให้มีความสมบูรณ์ด้วยโภคะ เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมที่จะส่งเสริมให้ได้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิตคือพระนิพพาน และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อตายไปแล้วย่อมไปบังเกิดในสุคติ ประการที่สอง ส่งผลให้แก่สังคม มีความโอ้ออมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สร้างความรักความสามัคคีและผูกไมตรีกับคนทั้งหลายไว้ได้

การให้ทาน ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา คัมภีร์พระพุทธศาสนาบันทึกว่า “พระพุทธเจ้าในพระชาติที่เป็นสุเมธดาบสได้รับการพยากรณ์จากพระที่ปึงกรพุทธเจ้าว่า จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต สุเมธดาบสจึงแสวงหาหลักธรรมเพื่อจะบำเพ็ญบารมีเป็นพระพุทธเจ้า (ขุ.พุทธ.อ. เล่ม 9/ข้อ 2/หน้า 29) และได้ทรงเห็นว่าควรบำเพ็ญทานบารมีเป็นอันดับแรก แล้วจึงบำเพ็ญบารมีข้ออื่น ๆ ต่อไป (ขุ.พุทธ.อ. เล่ม 9/ข้อ 2/หน้า 229-245)

ดังนั้น การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์จึงเริ่มที่ทานก่อน

พระพุทธเจ้า ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ต้องอาศัยการบำเพ็ญบารมี 10 ประการ คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี (ขุ.จจริยา.อ. เล่ม 9/ข้อ 3/หน้า 572) แต่บารมีที่บำเพ็ญแล้วโดดเด่นที่สุด คือ ทานบารมี เช่น ทรงบริจาคทานจำนวนมากแก่คนยากจนและคนทั่วไป จุดมุ่งหมายในการให้ทานของพระองค์ ก็คือเพื่อมุ่งหวังสัมมาสัมโพธิญาณ ไม่หวังเพื่อพระองค์อย่างเดียว แต่หวังเพื่อความสงบสุขแก่สัตว์โลกด้วย

ดังนั้น หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันเป็นสถาบันหลักของสังคมโดยทั่วไปมายาวนาน พุทธศาสนิกชนส่วนมากยอมรับนับถือ มีความครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้หลายกรณี โดยเฉพาะด้านจิตใจของคนทั้งประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนได้หลายประการ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนไว้ให้เกิดความรัก ความสามัคคี เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสังคหสูตร (อง.จตุกก. เล่ม 21/ข้อ 32/หน้า 50) ว่าด้วยเรื่องสังคหวัตถุ “ภิกษุทั้งหลายสังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้ คือ

1. ทาน หมายถึง การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลที่มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก
2. ปิยวาจา หมายถึง การกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง
3. อตถจริยา หมายถึง ทำประโยชน์ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกให้กับมนุษยโลกด้วยกัน
4. สมานัตตตา หมายถึง วางตนให้เหมาะสม ด้วยการเกื้อกูล แต่ไม่ไปก้าวก่ายสิทธิ์ความเป็นส่วนตัวของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550, หน้า 25)

กล่าวได้ว่า สังคหวัตถุ 4 ทักกล่าวมานี้ เป็นหลักสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528, หน้า 11) การให้เพื่อสงเคราะห์นี้ หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่คณะและเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่ นับถือสนิทสนมกัน การให้ทานของมนุษย์โดยทั่วไปจึงมีมาเป็นของคู่กันทุกยุคทุกสมัย เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า การให้ทานจะทำให้เกิดเป็นคนที่มีความร่ำรวยในชาติหน้า การให้ทานจะได้ไปเกิดในสวรรค์ การให้ทานจะทำให้เป็นผู้มีความสุข การให้ทานจะทำให้ได้มนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ความเชื่อเหล่านี้ล้วนเกิดจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาทานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.2 เพื่อศึกษาทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
- 3.2 ทำให้ทราบทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
- 3.3 ทำให้ทราบการวิเคราะหทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาวิเคราะห์ทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

- 4.1 ศึกษาทานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ที่ปรากฏในตำราต่าง ๆ ที่เป็นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ
- 4.2 ศึกษาทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
- 4.3 ศึกษาวิเคราะห์ทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

ข้อมูลทีกล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาข้อมูลที่ปรากฏในตำราต่าง ๆ ที่เป็นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารที่เป็นทุติยภูมิ เช่น เอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จากผู้รู้เขียนไว้ เช่น วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความ วารสาร เป็นต้น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งก็เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร ได้มีการศึกษาตามวิธีการดังนี้

5.1 ขั้นสำรวจข้อมูล

- 1) โดยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท และได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญา-เถรวาท
- 2) สำรวจเอกสารงานวิจัยที่มีผู้รู้เขียนไว้ และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

5.2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1) สำรวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 และศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ คือ ตำรา เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ และงานเขียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั่วไป

5.3 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาทำการแยกแยะ จัดประเภท แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมแก่เนื้อหาของการวิจัยอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ถูกต้อง และชัดเจน

2) ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

5.4 ชี้นำเสนอผลงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับทานในสังคหัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนแบบวิจัยเชิงพรรณนา

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2538, หน้า 167) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ” ว่า การเสียสละนั้นดีแน่หรือ บุคคลบางคนถือว่า ถ้ามีผู้ใจดีนิยมแต่การเสียสละบริจาคทาน จะเป็นการสนับสนุนให้คนเกียจคร้าน ประการนั้นแต่จะเป็นผู้รับหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนธรรมะไว้เป็นชุด คือ ระบบองค์รวม ซึ่งถ้าปฏิบัติไม่เต็มชุดอาจเกิดปัญหา เช่น การสละที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นปัจจัยการเกิดแก่อกุศลได้ เพราะความดีนั้นไม่ใช่ทำให้เกิดผลดีเสมอไป กุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศลได้ อกุศลก็เป็นปัจจัยแก่อกุศลได้ อันนี้เป็นหลักสำคัญอย่างหนึ่ง ถ้าปฏิบัติไม่ครบจะมีปัญหาทั้งในเชิงกุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล และในแง่ที่ว่าไม่มีตัวคุม เรื่องทานกับจาคะนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องศึกษา และปฏิบัติให้ตรงกับความมุ่งหมายที่แท้จริงตามขอบเขตของหลักธรรมทั้งสอง

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548, หน้า 75) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด” ว่า จาคะ หมายถึง การสละสิ่งของและความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และหมายรวมถึง การสละละทิ้งกิเลส ละครวมโลก ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความใจแคบ และการเลิกละนิสัย ตลอดจนความประพฤติน่าเกลียด ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ก่อความบาดหมางทะเลาะเบาะแว้ง เป็นต้น จาคะ เป็นคุณธรรมที่เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นและ เอื้ออาทรต่อความทุกข์ยากและความต้องการของคนอื่น ทำให้เป็นคนไม่คับแคบ ไม่เห็นแก่ตัวแล้วให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยความเห็นอกเห็นใจเป็นคนชอบให้ ชอบแบ่งปันคิดถึงคนอื่นมากกว่าตัวเอง

วศิน อินทสระ (2528, หน้า 58-59) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การช่วยเหลือตนเอง” ว่า ความอยากได้นั้นมีลักษณะ “รับ” แต่ความเสียสละมีลักษณะ “ให้” คนที่มักได้ ย่อมต้องการทุกอย่างทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็นแก่ตน ส่วนคนเสียสละ ก็ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการเสียสละ แม้บางครั้งผลของการเสียสละมิได้คุ้มกับความเสียสละนั้นเลย เพราะผู้รับการเสียสละใจต่ำเกินไป มิได้เห็นคุณค่าแห่งการเสียสละที่อีกฝ่ายหนึ่งทำให้ ประเทศชาติใดมีคนมักได้ เห็นแก่ตัวมาก ประเทศนั้นไม่เจริญ อยู่กันอย่างแร้นแค้นสกปรก ได้รับการดูหมิ่นจากทั่วโลก ใครคบเข้า ก็รังเกียจ เกลียดชัง แล้วถอยห่างออกไป ไม่ยอมคบอีกเลย ส่วนคนชาติใด มีนิสัยเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัวชาตินั้นย่อมเจริญรุ่งเรือง เป็นที่นับถือของชาติทั้งหลาย

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2543, หน้า 9-75) กล่าวไว้ในหนังสือ “แนวนิกทางศาสนา” ว่า จาคะ คือ การสละนั้น กินความรวมทั้งการให้หรือสละวัตถุสิ่งของโดยไม่คิดหาสิ่งตอบแทน รวมทั้งการสละกิเลส คือความชั่วในจิตใจเราเอง จาคะ แม้มีลักษณะใกล้ทาน แต่ในส่วนที่จาคะ มีลักษณะต่างจากการให้ทาน โดยการกำหนดว่า ทานคือการให้ปรารถนาถึงผู้รับ ส่วนจาคะหรือการสละปรารถนาที่จะถ่ายเทหรือทำลายความเห็นแก่ตัว ตระหนี่ถี่เหนียวของเราเอง คือการให้ที่เป็นจาคะนั้น จิตใจของผู้ให้สูงมาก เพราะไม่มีความหวัง

ว่าจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้มาเป็นการตอบแทน ไม่มีการอธิษฐานขอให้ได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ มุ่งแต่จะได้สละความเห็นแก่ตัว และการสละความเห็นแก่ตัวภายนอก ก็แสดงออกมาโดยการให้สิ่งของแก่ส่วนรวมหรือแก่เอกชน

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิัญญ์จิตร) (2546, หน้า16) ได้กล่าวไว้ใน วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต “เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานใน พระสูตรต้นตปิฎกกับการปฏิบัติจริงในลำพูน” ว่า การให้ทานนั้น ไม่ว่าจะเป็นามีสทานหรือธรรมทาน ก่อนอื่นผู้ให้ต้องทราบจุดประสงค์ของการให้หรือจุดมุ่งหมายของการให้เป็นอย่างดี มิฉะนั้นก็จะเป็นการให้โดยไร้จุดหมาย หมายความว่าให้โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้ทานของผู้ให้นั้นสูญเปล่า ดังนั้นเป้าหมายการให้ทานจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทายก เพราะถ้าผู้ให้ให้ทานโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและถูกต้องตามหลักการให้ทานแล้ว ทานนั้นจึงชื่อว่ามียุคุณค่า มีคุณประโยชน์อย่างแท้จริง

พระมหาสุชิน สุชีโว (สมบุญรส) (2546, หน้า 80-81) ได้กล่าวไว้ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิตเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องหลักการสงเคราะห์ญาติในพระพุทธศาสนา- เถรวาท” ว่า สังคหวัตถุ คือ การให้ที่สำคัญ การให้ความเมตตา การให้ความรู้หรือธรรม การให้อภัย ให้ความเป็นกันเอง ให้กำลังใจ และให้ความจริงใจต่อกัน การให้เป็นเครื่องผูกความสัมพันธ์ภาพระหว่างตนเองให้เกิดความสุข บุคคลที่ได้รับเกิดความปิติยินดีมีความสุขกาย สุขใจ โดยเฉพาะการสงเคราะห์ญาติ การผูกใจญาติด้วยหลักสังคหวัตถุจึงสำคัญที่ใจ ใจรักมนุษย์ ใจคิดสิ่งทีสร้างสรรค์ ใจทีให้เกิดริชชิ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ คือ จิตใจทีประเสริฐ งดงาม มีคุณค่าน่านิยม บุคคลผู้ทำการอนุเคราะห์สงเคราะห์ญาติ ชื่อว่ามีสังคหผล หมายถึงกำลังคือการสังเคราะห์ บุคคลผู้ประกอบด้วยทานคือการให้ โดยเฉพาะให้ธรรม บุคคลผู้รู้จักสงเคราะห์ช่วยเหลือ ไม่ว่าจะด้วยวัตถุสิ่งของหรือด้วยธรรม ย่อมได้ชื่อว่ามีผลกำลัง จึงสามารถช่วยตนเองและเครือญาติ โดยเชื่อว่กำลังทีบุคคลลงทุนลงแรงไปแล้วจะไม่สูญเปล่า

พระสมุห์สายัณ จันทวนโณ (หม้อกรอง) (2554, หน้า 15) ได้กล่าวไว้ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต “เรื่องการศึกษาจาคะในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ว่า จาคะ มีลักษณะของการเสียสละหรือบริจาคทรัพย์ทีเป็นวัตถุสิ่งของทีสามารถจับต้องได้ เช่น เงิน ทอง สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ และการสละอารมณ์ อันเป็นทรัพย์ทีอยู่ภายในทีตัวเราต้องขจัดออกจากจิตใจของเราด้วยตนเองเป็นสิ่งทีไม่สามารถจับต้องด้วยกายได้ เช่น ความโลภ โกรธ หลง ความตระหนี่ อันเป็นสิ่งทีขวางกั้นความเจริญของจิต เป็นต้น

จากศึกษาเอกสารและงานวิจัยทีเกี่ยวข้อง พบว่า เมื่อสังคมมีปัญหาเกี่ยวกับบุคคลในสังคมมีความเห็นแก่ตัวมาก เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมมีจิตใจทีคับแคบขาดจิตสำนึก สังคมเป็นศูนย์รวมของบุคคลหลายประเภทมีทั้งคนทีมีจิตใจดีชอบคิดดี พุทธิ ทำดี และบุคคลทีชอบคิดไม่ดี พุทธิไม่ดี ทำในสิ่งทีไม่ดี ถ้าเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นกับตัวเราเองก็จะมีความรู้สึกไม่ต่างจากพวกทีกำลังประสบกับเหตุต่างๆ ผู้วิจัยคิดว่การให้เป็นสิ่งทีมนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปรองดองในหมู่คณะสังคมประเทศชาติ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่ การให้ เป็นสิ่งทีมนุษย์ในสังคมพึงปฏิบัติต่อกันเมื่อมนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นสังคม ทำให้มนุษย์ทีอยู่ในสังคมมีความเห็นแก่ตัวขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทีจะศึกษาหลักธรรมทีขึ้นชื่อว่ การให้ ว่มีความหมาย ลักษณะ ประเภท ระดับของการให้เป็น

อย่างไร หลักธรรมอะไรที่เป็นปฏิกิริยาต่อการให้ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมต่างๆ คือ ทาน (การให้) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ว่ามีต่อสังคมไทยโดยทั่วไปอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ ทานในสังคหวัตถุตามแนว- พุทธปรัชญาเถรวาทนี้ขึ้น

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ทาน หมายถึง การให้, สิ่งที่ให้, ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้ เพื่อประโยชน์แก่เขา, สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

สังคหวัตถุ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูล หรือเป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ ทาน คือ การให้, ปิยวาจา คือ พูดด้วยวาจาที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวานน่าฟัง, อัถถจริยา คือ การทำประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ และ สมานัตตตาคือการให้ความเสมอภาคต่อคนทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน

พุทธปรัชญา หมายถึง พระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งถือตามคติที่พระอรหันต์พุทธสาวกได้วางหลักธรรมวินัยเป็นแบบไว้เมื่อปฐมสังคายนา ได้แก่ พระพุทธศาสนาที่นับถือแพร่หลายในประเทศไทย พม่า ลังกา และลาว

8. บทสรุป

หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่คนนิยมศึกษารูจักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นเบื้องต้นของการทำความดีในตัว คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งความผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาด เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทานจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย

ทานในสังคหวัตถุกับทานในบุญกิริยาวัตถุ นั้นต่างกัน กล่าวคือ ทานในสังคหวัตถุ มีองค์ประกอบคือ ทาน ปิยวาจา อัถถ และ สมานัตตตาดจริยา เป็นทานระดับปุถุชนที่ให้ทานแล้วมุ่งหวังสิ่งตอบแทนจากการให้ทาน ส่วนทานในบุญกิริยาวัตถุ 3 มีองค์ประกอบไปด้วย ทาน ศีล ภาวนา ทานในบุญกิริยาวัตถุนี้เป็นการให้เพื่อมุ่งการสร้างบารมีเพื่อความหลุดพ้น ดังนั้น การให้ทานทั้ง 2 อย่างจึงมีความหมายที่ต่างกัน ในบ้างประเด็น คือ

(1) **ทานในสังคหวัตถุ** หมายถึง การให้ เราจะเห็นว่าหลักธรรมหลายข้อของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะขึ้นต้นด้วย “ทาน” เพราะเราทุกคนล้วนมีกิเลส ซึ่งกิเลสตัวแรกที่มีมักจะพบคือ ความอยากได้ เมื่ออยากได้ก็เกิดความไม่อยากให้ ดังนั้น ทานจึงมักอยู่เป็นข้อเบื้องต้นในหลักธรรมต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกัน ทานในที่นี้มี 2 ประการก็คือ ทานที่ให้เป็นบุญ และทานที่ให้เป็นคุณ

ทานที่ให้เป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ทานที่ให้เป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของ และการให้ของขวัญ เป็นต้น

สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งได้แก่ ทาน คือ การให้ ทั้งทานที่ให้เป็นบุญ และทานที่ให้เป็นคุณ ปิยวาจา คือการพูดวาจาที่ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความชื่นใจ

อัตถจริยา คือทำตนให้เป็นประโยชน์ แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม สมานัตตตา คือวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด หลักธรรม 4 ประการนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้คนในสังคมให้อยู่กันอย่างสันติสืบต่อไป

(2) **ทานในบุญกิริยาวัตถุ 3** หมายถึง การให้ หรือแบ่งปัน เป็นเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ในระดับหนึ่ง คือชำระล้าง หรือกำจัดกิเลส โดยเฉพาะความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความมีใจคับแคบ ตระหนี่ และความเป็นทาสของวัตถุ พร้อมทั้งทอนกำลังของความยึดติดถือมั่นในตัวตนให้เบาบางลดน้อยลง ทำให้ใจเปิดกว้างและเป็นอิสระมากขึ้น จึงเป็นการเตรียมจิตใจให้พร้อม ที่จะบ่มเพาะเพิ่มพูนคุณความดีและการทำบุญอื่นๆ ที่สูงขึ้น

จากความหมายของทานทั้ง 2 ที่กล่าวมาในเบื้องต้น ที่ผู้วิจัยให้ความหมายว่าต่างกันนั้น มีนัยว่า การให้ทานในสังคหวัตถุกับการให้ทานในบุญกิริยาวัตถุ 3 มีความแตกต่างกันที่ระดับแห่งการกระทำ แต่ก็มีมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ที่ว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันเพราะว่า การให้ทานในสังคหวัตถุถือว่าเป็นการสั่งสมบารมี ใครก็ตามเมื่อกระทำบุญด้วยการให้ทานอย่างถูกต้อง การกระทำนั้นจะเป็นการเพิ่มบารมีให้กับตนเอง ชาวพุทธมีความเข้าใจกันว่า การให้ทานเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจใฝ่บุญ มีความเมตตา รู้จักแสวงหาความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังพุทธภาษิตที่ว่า “การสั่งสมบุญนำสุขมาให้” เรา จะเห็นการให้ทานของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปว่า มีการให้ทานด้วยสิ่งของต่างๆ เช่นเดียวกับ การให้ทานของพระเวสสันดรพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้นว่า ให้ข้าว น้ำดื่ม เสื้อผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น การให้สิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เราเห็นได้เป็นประจำในสังคมชาวพุทธ ความแตกต่างจะอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำทานและระดับสิ่งของที่ให้ เจตนาของคนทั่วไปเห็นว่า การให้ทานจะต้องได้อะไรบางอย่างคืนมา เป็นต้นว่า คำสรรเสริญ ชื่อเสียง ความอยากร่ำรวยเป็นเศรษฐี อยากขึ้นสวรรค์ หรือวัตถุสิ่งของ แต่การให้ทานในบุญกิริยาวัตถุ เป็นการให้ทานที่สูงกว่าทานในสังคหวัตถุ กล่าวคือ การให้ทานของพระเวสสันดร หรือของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะไม่หวังสิ่งเหล่านี้ เพราะอุดมคติของพระองค์อยู่ที่สัมมาสัมโพธิญาณ นั่นคือการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนสิ่งของนั้นพระเวสสันดรจะสละทุกอย่างที่พระองค์มีอยู่ แม้บุตร และภรรยา ก็ต้องสละให้แก่คนอื่น จึงได้นามว่า “พระโพธิสัตว์” ผู้บำเพ็ญตนเพื่อความเป็นพระพุทธรูป

9. อภิปรายผลการวิจัย / วิจารณ์

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่คนนิยมศึกษารู้จักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นเบื้องต้นของการทำความดีในตัว คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งความผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาด เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทานจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย โดยการเข้าใจถึงหลักการให้ทาน ดังนี้

(1) **หลักการให้ที่ต้องรู้ “บุญ”** เป็นคำสี่อรรถที่สำคัญคำหนึ่งในพระพุทธศาสนา ยิ่งเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามารุ่งเรืองในสังคมไทย คำว่า “บุญ” ก็ยิ่งมีความสำคัญโดดเด่นเป็นพิเศษ แม้ว่าความหมายที่เข้าใจนั้น อาจจะลางเลือนหรือคลาดเคลื่อนออกไปจากหลักการที่แท้จริง

(2) **ทำไมบุญจึงเน้นทาน และเริ่มด้วยทาน** ที่จริงการที่พระพุทธเจ้าตรัสยก “ทาน” ขึ้นเป็นหลักการทำความดีข้อแรก ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่าทรงเน้นการเกื้อกูลกันในสังคม แต่ก็ต้องถามต่อไปอีกว่าเหตุใดการ

เกี่ยวเนื่องกันในสังคม จึงต้องเริ่มต้นด้วยทาน ด้วยการยกทานขึ้นตั้งเป็นข้อแรก พระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของวัตถุแต่พร้อมกันนั้น การที่พระพุทธเจ้าตรัสทานนั้นไว้ในหลักบุญกิริยา 3 ที่รวมกันเป็นชุด โดยมีศีล และภาวนามาต่อ ก็เป็นการบอกถึงขอบเขตความสำคัญของวัตถุ พร้อมทั้งสอนให้รู้จักใช้ประโยชน์จากวัตถุให้ถูกต้องด้วย

(3) ทานในระบบของการทำบุญ

อย่างไรก็ดี ความจำเป็นและความสำคัญของวัตถุ ก็มีขอบเขตที่ต้องสำนึกตระหนักไว้ การมีวัตถุเพียงพอ หรือพรั่งพร้อมเท่านั้น ยังไม่พอที่จะให้ชีวิตและสังคมดีงาม ถ้าไม่มีระบบการพัฒนาคนมนุษย์ที่ถูกต้อง วัตถุแม้แต่ที่พรั่งพร้อม ก็จะเป็นโทษแก่คนมนุษย์เอง อย่างน้อยก็ทำให้จมอยู่กับความฟุ้งเพื่อลุ่มหลงมัวเมา ประมาท และใช้วัตถุในทางที่ก่อผลร้าย

การปฏิบัติที่ถูกต้องต่อวัตถุ คือ ให้เป็นพื้นฐานที่เราจะได้อาศัยในการที่จะนำชีวิตและสังคมก้าวขึ้นสู่ความดีงามและการสร้างสรรค์ที่สูงขึ้นไป ดังที่ทางพระเรียกวัตถุทั้งหลายว่า “ปัจจัย” บ้าง “นิสสัย” บ้าง คือมิใช่ให้ความพรั่งพร้อมทางเศรษฐกิจเป็นจุดหมาย แต่ให้เป็นเครื่องอาศัยเกื้อหนุน หรือเป็นตัวเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตที่ประเสริฐ และการสร้างสรรค์สังคมที่เป็นสุข

ดังนั้น ทาน นอกจากเป็นเครื่องเกื้อหนุนสังคมในทางวัตถุด้วยการกระจายฟุ้งบริโภคให้ทั่วถึงกัน ลดความกตัตนในสังคม และยึดเหนี่ยวสังคมให้มีเอกภาพให้คนเป็นอยู่โดยไม่ต้องเบียดเบียนแย่งชิงกัน เป็นเครื่องสนับสนุน “ศีล” แล้ว ก็ช่วยให้ก้าวต่อไปใน “ภาวนา” ด้วย เริ่มด้วยเป็นปัจจัยต่อกันกับเมตตา พร้อมกับพัฒนาความสุข เมื่อคิดจะได้จะเอา เราจะมองหรือจ้องไปที่วัตถุแล้วพร้อมกันนั้นก็จะเกิดความรู้สึกหวาดระแวงต่อคนอื่น ทำให้เกิดทัศนคติต่อเพื่อนมนุษย์แบบเป็นคู่แข่งหรือเป็นปฏิปักษ์ การคิดจะได้จะเอา จึงเป็นปัจจัยแกโทษะ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้ง แล้วทุกข์และปัญหาที่ตามมา

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การให้ทาน เป็นการทำบุญอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธในสังคมไทยนิยมทำกัน จะสังเกตเห็นได้คือเมื่อจะทำบุญในวาระหรือโอกาสใดก็ตามส่วนใหญ่จะมีการให้ทานเสมอ เนื่องจากเชื่อว่าจะได้บุญมาก และเป็นการทำบุญที่ทำได้ง่าย อีกทั้งสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนชาวพุทธในสังคมไทยในปัจจุบันนี้

จากการวิจัยแนวคิดของชาวพุทธเกี่ยวกับเรื่องทาน ส่วนมากเข้าใจการให้ทานคลาดเคลื่อนจากคำสอนทางพุทธศาสนา จึงนำไปสู่การปฏิบัติที่ผิดพลาดอันเป็นเหตุทำให้ผลที่พึงได้รับจากการให้ทานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์สำคัญของการให้ทาน คือ เพื่อบำรุงอุปถัมภ์ภคณสงฆ์และพระพุทธศาสนา ทำให้ภคณสงฆ์และพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ เมื่อพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ ธรรมอันเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็ดำรงอยู่ เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมไทยต่อไป

ดังนั้น พุทธศาสนิกชนชาวไทย ควรศึกษาเรื่องทานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และหนังสืออื่น ๆ ให้ถูกต้องตามหลักการที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนา

สำหรับพระสงฆ์ ในฐานะที่เป็นศาสนทายาท ควรศึกษาเรื่องทานและธรรมข้ออื่น ๆ และนำมาเผยแพร่แก่ชาวพุทธทั่วไปโดยให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ควรจะอธิบายเรื่องการให้ทานในพระไตรปิฎกให้เกิดความเข้าใจแก่ชาวพุทธโดยทั่วไปว่า ทาน หมายถึง วัตถุทาน ธรรมทาน และอภัยทาน

สำหรับคฤหัสถ์ ควรเข้าใจว่า การให้ทาน เป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมาย 2 อย่าง คือ เพื่อทำลายกิเลสคือความตระหนี่ (ประโยชน์ส่วนตน) และ บำรุงคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ (ประโยชน์ส่วนรวม) เมื่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ ประโยชน์สุขย่อมเกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม

10.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” ผู้วิจัยได้พบว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบอามิสทานกับธรรมทานว่าต่างกันอย่างไร
2. ศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในสมัยครั้งพุทธกาล
3. ศึกษาเปรียบเทียบทานกับจาคะว่ามีส่วนคล้ายหรือแตกต่างกันอย่างไร
4. ศึกษาวิเคราะห์ความหมาย รูปแบบ และวิธีการให้ทานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในพุทธ

ปรัชญาเถรวาท

11. บรรณานุกรม

เอกสารปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2537). พระสูตรและอรรถกถาแปล เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เอกสารทุติยภูมิ

1. หนังสือทั่วไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต. (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด. กรุงเทพฯ.

พระพุทธมคฺณนารณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). ธรรมนุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 82. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). สังคหวัตถุ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2528). การช่วยเหลือตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2543). แนวনীททางศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย.

2. วิทยานิพนธ์

พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตร). (2546). เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานใน
พระสูตรต้นตปิฎกกับการปฏิบัติจริงในลำพูน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุชิน สุชีโว (สมบุญธรรมสุข). (2546). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องหลักการสงเคราะห์ญาติในพระพุทธ
ศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

พระสมุห์สายัณ จันทวนโณ (หม้อกรอง). (2554). การศึกษาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

12. คำขอบคุณ (Acknowledgement)

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญา-เถรวาท” สำเร็จ
ลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากหลายท่าน หลายฝ่ายด้วยกัน ที่กรุณาให้คำแนะนำ และ
ให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยจึงกราบหม้สการ ขอขอบคุณ ขอขอบคุณทุกท่าน ดังนี้คือ

ขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้เข้ามา
ศึกษาและเรียนรู้วิชาการด้านต่าง ๆ

ขอบคุณคณะครูอาจารย์ผู้สอนทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และดูแลเอาใส่ในการสอน
เป็นอย่างดี

กราบขอบพระคุณพระราชปริยัติวิมล,ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.สุฤกษ์ พงษ์ทรัพย์ อาจารย์ที่
ปรึกษาร่วม และคณะกรรมการทุกรูป/ท่าน ที่เมตตาชี้แนะส่วนที่บกพร่องในการแก้ไขวิทยานิพนธ์

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่ให้ความ
อนุเคราะห์ความสะดวกเกี่ยวกับหนังสือเพื่อการวิจัยในการสืบค้นเอกสารข้อมูลต่าง ๆ

คุณประโยชน์พร้อมด้วยคุณงามความดีที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น
เครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ พระคุณมารดา บิดา ครู
อุปัชฌาย์ และอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งหลาย ขอแผ่คุณความดีที่ได้ประพาศมาดีแล้วแก่ผู้มี
อุปการะคุณ และเพื่อนร่วมงาน ขอทุกท่านจงเป็นผู้มีความสุขความเจริญในสติปัญญา และเป็นผู้มีส่วนร่วม
ในความสำเร็จครั้งนี้ด้วยกันทุก ๆ ท่าน